

УДК 378.147.111.04: 793.31

Т. І. Фурманова

**САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-
ХОРЕОГРАФА**

Розвиток вищої освіти в Україні супроводжується суттєвими змінами, основною метою яких є виховання у молоді прагнення і навичок до самонавчання і самовдосконалення. Так, у національній програмі «Освіта. Україна XXI століття», державній програмі «Концепція педагогічної освіти» зазначається, що основна мета освіти спрямована на створення умов для розвитку й самореалізації кожної особистості, підготовку спеціалістів здатних постійно розвиватися, працювати над самовдосконаленням не лише під час навчання в ВНЗ, а і продовж всієї фахової діяльності. Саме тому самостійна робота має зайняти належне місце в системі підготовки майбутніх спеціалістів.

Особливості організації самостійної роботи студентів ВНЗ розкривалися в багатьох дослідженнях (В. Козаков, Б. Коротяєв, І. Огородніков, П. Підкасистий, О. Савченко, Т. Шамова та ін.). Вчені розглядають самостійну роботу: як особливу форму навчальної діяльності; як систему умов для управління навчальною діяльністю без участі та за керування викладача; як форму позааудиторної навчальної діяльності, підпорядковану певним цілям («індивідуальна робота», «вільна діяльність», «тиха робота», «незалежне навчання» тощо); як специфічний вид навчальної діяльності, спрямований на формування самостійності як найважливішої професійної якості фахівця.

Організація цього виду навчальної діяльності у ВНЗ поєднана з рядом досить складних педагогічних проблем. Насамперед, це відсутність чітких методик з організації самостійної роботи, оптимальних комбінацій навчально-пізнавальної й наукової роботи студентів у цілісному навчальному процесі вищої школи, установ на диференціацію характеру самостійної роботи залежно від специфіки навчального предмета й спеціальності, акцентів на підготовку викладача, здатного шляхом застосування активних методів навчання організувати творчу самостійну діяльність студента, допомагати йому у виборі професійних орієнтирів та інші.

В умовах кредитно-трансферної системи підготовки спеціалістів хореографічного напрямку у вищій педагогічній школі проблема формування досвіду самостійної діяльності студентів залишається малодослідженою. Ознайомлення з висновками теоретичних напрацювань учених (О. Бурля, Є. Валукін, С. Забрєдовський, Т. Сердюк, О. Таранцева та ін.), практичним досвідом підготовки студентів та досвідом роботи керівників танцювальних колективів дало змогу виявити

основну суперечність: між об'єктивним зростанням потреби у вихованні «активного хореографа», здатного самостійно аналізувати, оцінювати і регулювати власну діяльність, усвідомлювати перспективи саморозвитку, і недостатнім рівнем сформованості рефлексивних механізмів у випускників педагогічних ВНЗ, відсутністю теоретично-методичної та виконавської готовності до самостійної пізнавальної діяльності.

Значно покращити професійну підготовку майбутніх вчителів хореографії, виходячи за рамки традиційної моделі навчання, підготувати конкурентоздатних фахівців можна за допомогою інноваційних освітніх технологій. Необхідність пошуку нових підходів щодо організації самостійної роботи студентів-хореографів у сучасних умовах, де інформаційні технології є невід'ємною частиною, пов'язана з розв'язанням наступних протиріч: між динамічним розвитком інформаційних технологій, засобів дидактичного супроводження та збереженням традиційних моделей навчання; між потребами в опануванні способами моделювання навчання з застосуванням інформаційних технологій і відсутністю реалізації процесів системних технологій. Вміння вчитися самостійно набувається з застосуванням електронних навчальних матеріалів, освітніх баз даних, комп'ютерних навчальних програм, систем тестування.

Мета статті – визначити ефективні методи організації самостійної роботи студентів спеціальності «Хореографія» засобами інформаційних технологій навчання з урахуванням сучасних вимог, розкрити умови ефективної організації самостійної роботи студентів як цілісної системи освітнього середовища.

Застосування сучасних інформаційних технологій у процесі організації самостійної роботи майбутніх вчителів хореографії має ряд переваг: можливість вибору студентом індивідуального режиму роботи; використання переносу акцентів на електронні носії; варіативність завдань з урахуванням потенційних можливостей та здібностей студентів; підвищення професійної мотивації студентів; можливість об'єктивного електронного контролю за станом засвоєння студентом необхідного навчального матеріалу.

Самостійну роботу студентів спеціальності «Хореографія» з використанням інформаційних технологій можна організувати як систему роботи з електронними виданнями в бібліотеці (методичному кабінеті), підготовки до практичних занять; виконання індивідуальних завдань на основі використання інформаційних технологій; поточної атестації за допомогою електронного тестування; використання освітніх сайтів та автоматизованих навчальних програмних засобів.

У вищій школі самостійну роботу традиційно розглядають у двох основних напрямках. Перший – самостійна робота в процесі аудиторних занять, яка вимагає від викладача розроблення та застосування нових методик і форм організації, забезпечує формування високого рівня

самостійності студентів, поліпшення якості їх професійної підготовки і реалізується під час читання лекцій, практичних занять, проведення консультацій, колоквіумів та ін. Другий напрям – самостійна робота в позааудиторний час, яка передбачає написання рефератів, доповідей, тез та інших письмових робіт (з правом вибору теми і форми звітності); виконання індивідуальних навчально-дослідних і творчих завдань різного характеру; виконання курсових проектів; підготовка до семінарських і практичних занять, участь у науково-теоретичних конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо). Організація цього виду діяльності ускладнюється певними перепонами: психологічною і професійною неготовністю до неї більшості студентів і викладачів, недостатнім інформаційним забезпеченням навчального процесу загалом і самостійної роботи зокрема, відсутністю інтелектуальної ініціативи та пізнавальної активності суб'єктів процесу навчання.

Розглянемо особливості застосування інноваційних методів організації самостійної роботи студентів під час аудиторних занять з фахових хореографічних дисциплін. Розвиток комп'ютерних технологій, зростання кількості паперових та електронних підручників, навчальних посібників сприяє перегляду традиційних підходів викладача до проведення лекцій, пошуку шляхів активізації самостійної діяльності студентів (експрес-опитування з конкретної теми, міні-бесіди, міні-диспути, розв'язування професійних завдань, аналіз ситуацій, посилення на хореографічний досвід та ін.). Останнім часом набувають актуальності інноваційні лекції, проведення яких передбачає ретельну попередню підготовку студентів. На першому етапі студент знайомиться на сайті факультету (кафедри) з темою лекції, її планом, змістом, переліком основної та додаткової літератури; опрацьовує матеріали лекції та додаткову літературу; з'ясовує для себе важкі, незрозумілі питання, або ті питання, які найбільш зацікавили; добирає запитання, на які хоче почути від лектора відповіді та відправляє їх викладачеві електронною поштою. За бажанням бере участь в обговоренні з однокурсниками питань лекції в мережі Інтернет за допомогою електронної пошти.

Інноваційні форми проведення лекцій для майбутніх учителів хореографії є особливо актуальними, оскільки сприяють підвищенню мотивації студентів до самостійної роботи за рахунок її наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності, сприяють розвитку пізнавальної самостійності та професійної компетентності студентів. Але недоліком таких лекцій є те, що не всі студенти активно працюють як на етапі підготовки, так і на етапі проведення такої лекції.

Для організації самостійної роботи студентів-хореографів на практичних заняттях викладачу необхідно створити банк диференційованих завдань, ситуацій, задач для самостійного розв'язування. Однією з ефективних форм самостійної роботи для практичних занять є ділова навчальна гра, тематика якої має бути пов'язана з конкретними науковими чи практичними проблемами,

моделюванням педагогічних ситуацій («Бійка ораторів» – підготувати коротку захоплюючу розповідь про свою спеціальність), «Конкурс ситуацій» – обіграти в ролях конфліктну ситуацію з професійної діяльності (між дітьми, між керівником та батьками, керівником та адміністрацією, тощо), «Презентація майстер-класу – розробка та показ майстер-класу з хореографії, «Вибори хореографа» – зіграти роль адміністрації закладу, яка представляє на співбесіді вакансію керівника танцювального колективу та ін.). Публічне обговорення і захист своєї позиції, творчого проекту підвищує роль самостійної роботи, формує у майбутніх фахівців прагнення якісно виконати завдання, сприяє розвитку навичок пізнавальної активності, самостійності й системності мислення для необхідності успішного розв'язання життєвих і професійних завдань, з якими неминуче зіткнуться молоді фахівці в процесі самостійної професійної діяльності.

Під час організації навчальної самостійної роботи викладач має чітко поставити перед студентами цілі, пов'язані з необхідністю засвоєння навчального матеріалу, запропонувати їм самостійно, тобто без безпосередньої його участі їх досягнути. Залежно від задуму він визначає час здійснення самостійної роботи в процесі навчальних занять, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, пропонує конкретні завдання, проводить інструктаж щодо їх виконання, з'ясовує повноту, глибину та обсяг обов'язкового виконання завдань, здійснює допоміжні заходи (консультації, спостереження, співбесіди та ін.) з опосередкованого управління діяльністю студентів і діагностики якості самостійної роботи.

Особливості організації самостійної роботи студентів-хореографів у позааудиторний час залежить від завдань та форми її проведення. Традиційно даний вид самостійної роботи розподіляється на: обов'язкову – передбачену навчальними дисциплінами і робочими програмами (виконання традиційних домашніх завдань, завдань навчальної, виробничої і переддипломної практик, написання і захист курсових, дипломних і магістерських робіт); бажану – науково-дослідницьку та творчо-пошукову роботу (самостійне проведення досліджень, збирання й аналіз наукової інформації, створення хореографічних проектів, пошук нетрадиційної лексики і постановки на її основі танцювальних форм, розкриття хореографічними засобами актуальних тем сучасного суспільства); добровільну – участь у роботі наукового студентського товариства (гуртки, конференції, підготовка доповідей, тез, статей); внутрікафедральних, міжвузівських, всеукраїнських та міжнародних конкурсах та олімпіадах тощо. Студентів, які працюють над спорідненими темами, об'єднують в одну дослідну групу. Під час засідань таких груп доцільно застосовувати активні методи, які сприяють самостійному прийняттю рішень: «мозковий штурм», «рольову гру», «дискусію без лідера» та інші.

Для ефективного пошуку інформації теоретичного та практичного напрямку студенти активно використовують Інтернет-технології. Доступність великої кількості електронних статей, книг, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, які викладено на сайтах університетів, майстер-класів, академічних показів, концертних програм, балетмейстерських постановок безумовно розширюють творчий потенціал студентів за умов, якщо вони вміють творчо працювати з добутою інформацією, аналізувати її, систематизувати та використовувати для власного професійного росту.

Важливою умовою організації самостійної роботи є розроблення навчально-методичного комплексу, в якому мають чітко визначатися теми для самостійного вивчення, мета та завдання самостійної роботи, питання та творчі завдання формулювання яких має сприяти стимулюванню активного самостійного творчого мислення студента, методичні рекомендації щодо її проведення, інформаційні джерела, критерії та форми оцінювання результатів.

Вважаємо доцільним визначити умови ефективної організації самостійної роботи студентів як цілісної системи освітнього середовища: організація самостійної роботи в усіх ланках навчального процесу, в тому числі й на етапі засвоєння нового матеріалу; мотивація навчального завдання (для чого, чому сприяє); чітка постановка пізнавальних задач; усвідомлення студентом способів виконання; забезпечення накопичення студентами фонду загальних прийомів, умінь, способів розумової праці; навчання студентів бачити і формулювати проблеми, самостійно їх вирішувати, вибірково використовуючи для цього наявні знання, уміння й навички, перевіряти здобуті результати; диференціація та індивідуалізація самостійної роботи; визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів; урізноманітнення видів і форм контролю (академ-покази, творчі танцювальні проекти, колоквиуми, контрольні роботи, тести тощо); розробка навчально-методичних комплексів для організації самостійної роботи студентів з використанням інноваційних технологій.

Можна зробити наступні висновки. Організація самостійної роботи студентів спеціальності «Хореографія» на різних етапах навчально-пізнавальної діяльності (під час вивчення нового матеріалу на лекції, застосування вивченого до розв'язування прикладів на практичному занятті, виконання індивідуального домашнього завдання тощо) сприяла підвищенню результативності навчання, розвитку довільної уваги студентів, формуванню в них здатності міркувати, запобігати формалізму у засвоєнні знань, розвитку активності та самостійності як рис характеру. Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів дозволило не тільки інтенсифікувати їх роботу, а й сприяло закладанню основи для їх подальшої постійної самоосвіти. Отже, педагогічне інформаційно-освітнє середовище, яке створюється за допомогою інтеграції сукупності

інтерактивних та традиційних форм навчання визначає самостійну роботу студента як більш незалежну та творчу.

Перспективи подальших досліджень інноваційних процесів у професійній підготовці майбутнього вчителя хореографії ми вбачаємо у визначенні прийомів підвищення ефективності самостійної роботи студентів з використанням новітніх технологій навчання, пошуку нових шляхів розвитку самостійної пізнавальної діяльності в умовах упровадження інноваційних навчальних програм.

Список використаної літератури

1. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов / В. А. Козаков. – К.: Вища школа, 1990. – 172 с. **2. Забрედовский С. Г.** Педагогічні умови розвитку мотиваційної сфери студентів хореографічних спеціалізацій в процесі підготовки у вузі культури: дис. ... канд. пед. наук :13.00.01 / Забредовський Степан Григорович. – К., 1997. – 179 с. **3. Наумченко И. Л.** Самостоятельный учебный труд студентов / Л. И. Наумченко. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1984. – 148 с. **4. Педагогіка** вищої школи: навч. посіб / за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005. – 399 с.

Фурманова Т. І. Самостійна робота як засіб формування професійної майстерності майбутнього педагога-хореографа

У статті розкривається значення та особливості організації самостійної роботи студентів спеціальності «Хореографія»; специфіка її організації у процесі аудиторних та позааудиторних занять. Визначаються методи організації самостійної роботи студентів-хореографів засобами інформаційних технологій навчання, розкриваються умови ефективної організації самостійної роботи студентів як цілісної системи освітнього середовища.

Ключові слова: самостійна робота студентів, інноваційні технології, хореографія, педагог-хореограф.

Фурманова Т. И. Самостоятельная работа как способ формирования профессионального мастерства педагога-хореографа

В статье раскрывается значение и особенности организации самостоятельной работы студентов специальности «Хореография»; специфика ее организации в процессе аудиторных и внеаудиторных занятий. Определяются методы организации самостоятельной работы студентов-хореографов посредством использования информационных технологий обучения, раскрываются условия эффективной организации самостоятельной работы студентов как целостной системы образовательной среды.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, инновационные технологии, хореография, педагог-хореограф.

Furmanova T. I. The Self-Study Work as the Method of Forming of the Pedagogue-Choreographer's Professional Ingenuity

The article is devoted to the meaning and peculiarities of organization of specialty «Choreography» students' self-work. The author regards the specific of organization of self-study activity of students during the process of curricula and extra-curricula studies. The are determined the methods of organization of self-study work of students-choreographers with the help of informational technologies' using, taking in account the modern demands.

There are underlined the conditions of effective organization of the students' self-work as the coherent system of educational environment. Attention is given to the leading role of the teacher in the process of organization, control, the evaluation of results of self-study activity of students-choreographers. It is proved by the author that the pedagogical informational-educational environment which is created with the help of integration of interactive and traditional forms of studying, determines the self-study work of students as the most independent and creative one.

Key words: self-study work, innovative technologies, choreography, pedagogue-choreographer

Стаття надійшла до редакції 19.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. Сердюк Т. І.